

Het zieltoegend dialect

vingerwijzingen voor een profielwerkstuk

Dialect-woordenboeken

Van de meeste Nederlandse dialecten bestaat er een woordenboek. De kwaliteit van deze woordenboeken is wisselend. Sommige woordenboeken zijn gemaakt door leken, liefhebbers van een bepaald dialect. Andere zijn gemaakt door wetenschappers. Er zijn ook verschillen in omvang van de woordenboeken. Soms worden er lijsten gegeven waarin alleen woorden zijn opgenomen die als specifiek voor een bepaald dialect worden beschouwd. Maar het komt ook voor dat het hele Kramers-woordenboek woord voor woord wordt vertaald in dialect. De vertaling van het algemeen Nederlandse 'wintersport' is dan bijvoorbeeld 'wintersport'.

Zie voor een overzicht van regionale woordenboeken:

<http://fuzzy.arts.kuleuven.ac.be/rewo/overzicht.htm>

Hoe ga je te werk?

- Lees eerst deze handleiding aandachtig door en bekijk de vragenlijst.
- Dialectonderzoek is tijdrovend. Niet alleen het afnemen van de interviews, maar vooral ook het verwerken van de resultaten kost veel tijd. Daarom is het aan te raden om voor dit profielwerkstuk samen te werken met meerdere personen.
- Zoek 10 personen die een bepaald dialect spreken. Deze mensen moeten bij voorkeur uit dezelfde plaats komen, en in ieder geval uit dezelfde streek. Iemand die pas twee of drie jaar in het gebied woont waar jij je onderzoek gaat uitvoeren is niet zo geschikt voor jouw onderzoek. Zoek mensen die er zo lang mogelijk wonen. Vraag aan vrienden, familie en bekenden of ze mensen kennen die voor jouw onderzoek in aanmerking komen en die waarschijnlijk wel willen meewerken.
- De groep moet bestaan uit 5 personen die jonger zijn dan 20 jaar, en 5 personen die ouder zijn dan 50 jaar. Op deze manier kun je de verschillen tussen twee generaties dialectsprekers onderzoeken.
- Maak een lijst met ongeveer 20 woorden die je min of meer willekeurig uit het dialectwoordenboek van jouw streek overneemt. Zorg dat je woorden kiest die verspreid staan over het hele boek; neem bijvoorbeeld niet alle woorden van één pagina. Deze lijst maak je niet voor niets: je kunt ermee controleren of iemand die *zegt* het dialect goed te spreken, dit ook daadwerkelijk *kan*.
- Geef een exemplaar van de door jou samengestelde woordenlijst voor aan de groep dialectsprekers. Vraag aan hem of haar wat de betekenis is van de woorden.

- Geef een (door jou aan de situatie aangepast) exemplaar van de bijgevoegde vragenlijst aan de mensen die je ondervraagt. Lees de lijst voor terwijl je de vragen afwerkt.

Hoe verwerk je de vragenlijsten?

- Nadat je de interviews hebt afgenomen maak je twee stapels met lijsten:
 1. De woordenlijsten en vragenlijsten van de ouderen.
 2. De woordenlijsten en vragenlijsten van de jongeren.
 Je houdt het overzichtelijk door de lijsten van de jongeren en van de ouderen apart te verwerken. Daarna kun je ze vergelijken met behulp van de toelichting bij de vragenlijst (zie hieronder).
- Maak een analyse van de resultaten van je onderzoek. Vooral de 'uitschieters' naar boven en naar beneden zijn interessant. Let daarbij op de volgende zaken:
 1. **Leeftijd & houding.** Is er een samenhang tussen leeftijd en een positieve of negatieve houding tegenover het dialect? (Kijk naar de antwoorden op de vragen over leeftijd en op de vragen over houding)
 2. **Mate van dialectgebruik & houding.** Is er een verband tussen de mate van dialectgebruik en de positieve of negatieve houding die mensen hebben tegenover het dialect? (Kijk naar de antwoorden op de vragen over de mate van het dialectgebruik en naar de vragen over houding)
- Tot slot: kun je concluderen dat het dialect echt aan het verdwijnen is, of verwacht je dat het ook in de toekomst nog een belangrijke rol zal spelen?

Toelichting bij de vragenlijst

De vragenlijst bestaat uit vijf delen (A - E):

- A:** Of iemand het dialect zo goed beheerst als hij of zij beweert, kun je controleren met de woordenlijst die je hebt gemaakt.
- B:** Vindt iemand van *zichzelf* dat hij of zij een échte Hagenees, Zeeuw enz. is? Dat kun je nagaan met B.
- C:** Is er een verband tussen leeftijd en dialectgebruik in de familie? Check het met C.
- D:** Is iemand trots op zijn dialect, of niet zo heel erg? Als iemand het 'niet gepast' vindt om in dialect tegen de burgemeester te praten, dan heeft hij of zij geen hoge dunk van het dialect (of van de burgemeester? Dat kan natuurlijk ook. Ja ja, dialectonderzoek kan verwarrend zijn...).
- E:** Of er een verband is tussen iemands leeftijd en de houding die hij of zij heeft ten aanzien van zijn of haar dialect kun je controleren met E.

Veel succes!

Vragenlijst Dialect

Datum: _____ - _____ - _____

Tijdstip:

Naam:

Interviewer:

A Taalbeheersing

1. In welke mate beheerst u/beheers je het dialect?
0 goed
0 niet zo goed

B Vragen over de streek-identiteit

2. Er zijn verschillende redenen om iemand een 'echte' inwoner van een bepaalde plaats of streek te noemen. Iemand is bijvoorbeeld een 'echte Rotterdammer' of een 'echte Tukker'. Wanneer is iemand een *echte* inwoner van úw/ van jouw woonplaats?

Iemand is een 'echte' (vul in, bijv. 'Amelander'):

- 2.a Als hij/zij het dialect van de plaats/ streek kan spreken
0 oneens
0 neutraal
0 eens
- 2.b Als hij/zij in deze plaats/streek woont
0 oneens
0 neutraal
0 eens
3. Woont u in de plaats waar uw dialect gesproken wordt?/ Woon jij in de plaats waar jouw dialect gesproken wordt?
0 Ja
0 Nee

C Vragen over het taalgebruik in de familie

4. Wat is uw/jouw geboortedatum? _____ - _____ - _____
5. Welke taal wordt er bij u/bij jou thuis meestal gesproken?
 Nederlands
 Dialect
 Anders, namelijk
6. Speelt het dialect een belangrijke rol in uw familie/in jouw familie?
 Erg belangrijk
 Niet zo belangrijk
 Niet belangrijk

D Vragen over het overige taalgebruik

7. Wat spreekt u met...?/ Wat spreek je met...?
a) collega's op het werk/ klasgenoten	Nederlands 0	Dialect 0
b) baas op het werk/ leraren	Nederlands 0	Dialect 0
c) dokter	Nederlands 0	Dialect 0
d) burgemeester	Nederlands 0	Dialect 0

E Houding ten opzichte van het dialect en de streek/plaats

8. Ik zou het niet erg vinden om te verhuizen naar een plaats waar mijn dialect niet gesproken wordt.
 Ja
 Nee
9. Tot slot: geef uw/ geef je mening over de volgende stellingen.
- 9.a In het dialect kan men zijn belevenissen beter beschrijven dan in de standaardtaal
 oneens
 neutraal
 mee eens
- 9.b Mijn dialect mag nooit verloren gaan!
 oneens
 neutraal
 mee eens

Bedankt voor uw deelname!/ Bedankt voor je deelname!